

10.2.2016

47/331/16

Oikeusministeriö

Viite: lausuntopyyntöne 20.1.2016, OM 8/41/2014

LAUSUNTO LUONNOKSESTA LIIKETOIMINTAKIELLOSTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTAYleistä

Luonnoksessa on ulosottoviranomaista koskevilta osin kysymys liiketoimintakieltoasian tutkintaa koskevan säännöksen muuttamisesta siten, että ulosottoviranomainen saa oikeuden pyytää esitutkintaviranomaista tutkimaan edellytykset määrätä liiketoimintakielto sellaisissa tapauksissa, joissa lakisääteisiä velvollisuuksia on olennaisesti laiminlyöty, mutta joissa ei ole syyllistytty rikolliseen menettelyyn. Lakimuutoksen myötä syyttäjälle nyt kuuluva oikeus laajenisi koskemaan kaikkia liiketoimintakiellosta annetussa laissa tarkoitettuja valvontaviranomaisia. Pyynnön tekemiseen ei olisi oikeutta jos asiassa olisi kyse rikosepäilystä, vaan tällöin viranomaisen tulisi tehdä rikosilmoitus.

Muutoksen vaikutukset

Vuonna 2015 ulosoton velallisasiakkaista yritys- ja yhteisövelallisia oli 65.000, mikä on noin 10 prosenttia velallisasiakkaiden kokonaismäärästä. Tässä luvussa eivät ole mukana elinkeinotoimintaa harjoittavat luonnolliset henkilöt. Harmaan talouden selvitysyksikön (HTSY) tekemän ilmiöselvityksen mukaan suuri osa eli 48 prosenttia ulosoton yritysvelallista on lakanneita tai toimimattomia ja heillä on 55 prosenttia veloista (Harmaan talouden selvitysyksikön 13.9.2012 julkaisema ilmiöselvitys 33/2011, Ulosoton velalliskartoitus). Selvityksessä yritys on luokiteltu toimimattomaksi, kun se ei ole rekisteröityneenä työnantaja-, ennakkoperintä- tai arvonnlisäverorekisteriin.

Ilmiöselvitykseen pohjautuvan selvityksen mukaan ulosottomenettelyssä varattomaksi v. 2009-2013 todetuista, y-tunnuksin yksilöitävissä olevista yrityksistä (yht. 27 831 yritystä kuului tähän kohdejoukkoon) 87 prosenttia oli poistettu ennakkoperintärekisteristä, joista kaksi kolmesta erilaisilla laiminlyöntiperusteilla ja 22 prosenttia toiminnan lopettamisen johdosta. Kohdejoukon yritysten verovelan kokonaismäärä oli yli 908 miljoonaa euroa. Noin 10 prosenttia kohdejoukon yrityksistä oli verotarkastettu vähintään kerran. Tästä määrästä yli puolet oli harmaan talouden tarkastuksia. Kirjanpidon havaittiin olevan epäluotettava tai se puuttui yhteensä 36 prosentissa tehdyistä tarkastuksista. Alle 1,4 % yrityksistä oli sellaisia, joiden organisaatiohenkilöllä oli voimassa oleva liiketoimintakielto. (Harmaan talouden selvitysyksikön 2.9.2014 julkaisema selvitys Ulosottomenettelyssä varattomaksi todetut yritykset)

Suunniteltujen muutosten tarkoituksena on tehostaa liiketoimintakieltä. Edellä sanotun perusteella voidaan todeta, että ulosotossa on potentiaalisesti suuri joukko yritysvelallisia, joiden osalta lakisääteisten velvollisuuksien olennaiselle laiminlyönnille asetetut kriteerit saattaisivat täytyä esimerkiksi sillä perusteella, että yrityksen kirjanpito on laiminlyöty liiketoimintakieltolain 3 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, eli kirjanpitovelvollisen taloudellista tulosta ja asemaa tai kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan kannalta olennaisia liiketapahtumia ei kyetä selvittämään ilman kohtuutonta vaivaa. Kuten edellä olevista HTSY:n selvityksistä ilmenee, suuri osa ulosoton yritysvelallista on toimimattomia ja poistettu ennakkoperintärekisteristä nimenomaan laiminlyöntiperusteella. Yleisesti voidaan sanoa, että yritysvelallisten osalta on hyvin tyypillistä, että tosineisto on puutteellinen tai väärä, sitä ei ole järjestetty lainkaan, tai tositteita ei löydy. Lainkohdassa tarkoitettu vahingollisuusedellytys puolestaan täyttynee näiden velallisten osalta usein siitä syystä, että yritykset tyypillisesti velkaantuvat nimenomaan verojen ja muiden julkisoikeudellisten suoritusvelvoitteiden laiminlyönnin vuoksi. HTSY:n ilmiöselvityksen mukaan yritysvelallisista 91 prosenttia on verovelkaisia. Samassa selvityksessä todetaan, että yritysten ja yritysyhteyden omaavien luonnollisten henkilöiden velat ovat keskimääräistä huomattavasti suuremmat. Velat jakautuivat ilmiöselvityksen laatimisajankohtana siten, että jokaisella organisaatiolla oli keskimäärin velkaa noin 61.500 euroa. Tällä perusteella voitaneen arvioida, että ulosotossa on löydettävissä pyynnön tekemiseen kriteerit täyttäviä tapauksia kohtalaisen suuri määrä. Valtakunnanvoudinvirasto pitää suunniteltua lakimuutosta siten hyvänä asiana.

Ulosottoviranomaisen tulee kuitenkin ottaa huomioon tietoja luovuttaessaan itsekriminointisuoja, josta säädetään ulosottokaaren 3 luvun 73 §:ssä. Säännöksen mukaan ulosottomies ei saa luovuttaa tietoa, joka on olennaisin osin saatu velalliselta kysyttäessä, jos vastauksesta käy ilmi, että velallinen on saattanut syyllistyä muuhun kuin ulosottomenettelyssä tarkoitettuun rikokseen, ja tiedon luovuttaminen saattaa hänet siinä menettelyssä syytteen vaaraan. On jossain määrin ongelmallista, että ulosottoviranomainen joutuu arvioimaan, onko pyyntö tutkia liiketoimintakiellon määräämisen edellytykset perusteltu, mutta liiketoimintakieltolain 2 §:ssä tarkoitettua henkilöä ei kuitenkaan ole syytä epäillä rikoksen tekemisestä. Luovuttaessaan tietoa ehdotetun liiketoimintakieltolain säännöksen perusteella ulosottomiehen tulisi kuitenkin pystyä mainittu arviointi suorittamaan, mikäli ulosottomies on saanut tiedon laiminlyönnistä olennaisin osin velalliselta. Toki esimerkiksi kirjanpitovelvollisuuden laiminlyönti on tyypillisesti havaittavissa ulosottomiehen omissa selvityksissä, jolloin itsekriminointisuoja ei tule sovellettavaksi. Tältä osin koulutuksen ja ohjeistuksen tarjoaminen ulosottomiehille on kuitenkin tarpeen.

Kokonaan toinen kysymys on, kuinka paljon esitutkintaviranomaisilla on resursseja ryhtyä tutkimaan ulosottoviranomaisen tai muun valvontaviranomaisen pyynnöstä edellytyksiä määrätä liiketoimintakieltä muulla kuin rikollisen menettelyn perusteella, vaikka pyynnön esittämiseen kriteerit täyttäviä tapauksia ulosottomenettelyssä löytyisikin ja pyyntöjä tehtäisiin. Kuten luonnoksessakin on todettu, liiketoimintakiellon määrääminen muulla kuin rikollisen menettelyn perusteella on ollut erittäin harvinaista, eikä tilanteen ole syytä olettaa muuttavan merkittävästi. Siten lakimuutoksen vaikutukset liiketoimintakiellon tehostamiseen jäänevät tältä osin vaatimattomiksi. Valtakunnanvoudinvirasto pitäisi hyvänä keinona tehostaa liiketoimintakieltä esimerkiksi siten, että liiketoimintakieltolain määrätty henkilöt olisivat haettavissa yksitellen samaan tapaan kuin nyt on mahdollista hakea YTJ:stä verovelvoitteensa laiminlyöneet yrittäjät, jotka on poistettu ennakkoperintärekisteristä laiminlyönnin perusteella. Tämä olisi myös perusteltua verrattaessa pelkän verovelvollisuuden laiminlyönnin moitittavuutta menettelyn, joka on johtanut liiketoimintakiellon määräämiseen, moitittavuuteen.

Valtakunnanvoudinvirasto toteaa, että oikeus saada liiketoimintakieltorekisteristä tietoja päättyneistä liiketoimintakielloista olisi tarpeellinen myös ulosottoviranomaiselle ulosottovelallisen

taustatietojen selvittämiseksi ja velallisen profiloimiseksi. Luonnokseen sisältyy tällä hetkellä ainoastaan ehdotus em. oikeuden antamisesta poliisin lisäksi muillekin esitutkintaviranomaisille ja syyttäjän tiedonsaantioikeuden laajentaminen. Todettakoon, että harmaan talouden selvitysyksikön ilmiöselvityksen laatimisajankohtana puolet liiketoimintakieltoon määrätystä henkilöstä oli myös ulosottovelallisina.

Johtava hallintovouti

Jorma Niinivirta

Hallintovouti

Ulla Pekkinen